

İpekyolu Anadolu'da Gündem Oluşturuyor...

İPEKYOLU KÜLTÜRÜ ÜZERİNE

Tüm yaşamım boyunca geliştirdiğim düşüncelerimi yaşamımın elli yılı sonrasında, hızla yeniden gözden geçirmek durumunda kalacağım aklıma gelmezdi. Gerçekten ülkemizde yirminci yüzyılın başarılarından beri okur-yazarların biraz zorlama gibi gözükken ikiye bölünmüşlüğü, değişik yoğunluk ve düzeyde bugüne kadar etkisini sürdürdüğü dikkate alınır, Türkiye'de "**soğukkanlı ve tutarlı bir yol izlemenin güçlüğü**" ister istemez gündeme gelir. Hemen hemen yirminci yüzyılı dolduran bu tartışmaların iki yüzünde, tutarlı açıklamaların zorlukları da aynı biçimde korunarak günümüze gelmiş bulunuyor. Karşılıklı suçlamalar ve çekişmelerle geçen, siyasal-kültürel boyutları olan bu ortam içinde sürekli doğruları yakalamanın çoğu kez güçlükler yarattığını artık açıklıkla söylemek gerekiyor.

Bu açıklamalarla gelmek istediğimiz nokta, kültürel ortamını oluşturma sürecinde Türkiye'nin, çoğu kez doğal-tarihsel verileri, günün "**egemen görüşlerinden arındırarak**" yargılama ve değerlendirme ortamına ulaştıramamasıdır. Bugün kullandığımız sınırlar içindeki kültürel varlıklarımızı etkileyen-oluşturan girdilerin ağırlık ve ölçülerini hep tek yönlü değerlendirme durumunda kalmamız, uzun yıllar geçerli olabilecek sağlıklı bir zeminin varlığını geciktirmiş bulunmaktadır.

Oysa bırakınız Anadolu'nun derinlikli uzun geçmişini, bizlerin bu topraklarda yoğun yaşamaya başladığımız XI. yüzyıl ve sonrasındaki ilişkiler ve etkiler ağını bile, çok yönlü yargılama ve değerlendirme şansını yaşatamadığımız her alanda açıkça gözükmektedir. Doğuya ve Batıya "**tek yönlü bakışımız**", Anadolu'nun oluşturduğu yeni kültürün yargılanmasını bir yönüyle eksik değerlendirmemize neden olmaktadır.

Son yıllarda hızla dağılan, dağıldığı oranda yeniden düzenlenmesi gereken dünyamızda, bizlerin bir türlü açıklığa kavuşturamadığımız kültürel kimliğimizin egemen özellikleri, artık en büyük dayanak olarak önümüzde durmaktadır. Bir yanı sıra tarihin her döneminde yeni oluşumların kaynağı olan Anadolu'da çeşitlilik içindeki bütünlüğün temel nedenlerini yakalamak, öte yandan bu çeşitlilik ve bütünlüğün kaynaklarını sağlıklı belirlemek, gecikmiş de olsak "**hepimizin temel görevi**" olarak gözükmektedir.

Kültür tarihi, mimarlık tarihi açısından Anadolu'daki XI. yüzyıl ve sonrası gelişmeler adım adım izlendiğinde, bir yönüyle Anadolu'nun özel konumu gereği "**devingen bir ortamın oluşmasındaki**" büyük etmen hemen varlığını duyurur. Burada ikinci bir önemli nokta da, Doğu'dan getirilen değerlerin bu büyük potada nasıl biçim aldığıdır. Bugün bu yönde yazdığımız, araştırma gündemimizden çıkmayan konuların, dağılan ve yeniden oluşan dünyamızda birdenbire güncellik kazanması, başta belirttiğimiz gibi, bizi yeniden düşünmeye ister istemez yöneltiyor.

1992 yılı içinde Türkmenistan ve Özbekistan'a yaptığım gezileri, hep bu tür düşünceleri tartışarak geçirdim. Aşkabad, Merv, Köhne Ürgenç, Semerkant, Buhara, Khiva gibi kentlerde yaptığım inceleme ve tartışmalarda, yüzyıllardır Doğu'dan Batı'ya, Batı'dan Doğu'ya akan değerlerin yalnız ticaret ağırlıklı değil, onun çok ötesinde "**kültür ağırlıklı**" olduğunu bir kez daha tüm açıklığıyla gördüm. Kamplaşan ve kapanan coğrafyalar nedeniyle yakın kültürel ilişkileri bile uzun zaman dilimi içinde nasıl kestığımızı, sağlıklı sonuçlar için düşüncelerimizi ertelediğimizi bir kez daha anımsadım.

Özellikle G. A. Pugaçenkova, G. A. Rampel gibi araştırmacıların, Türkmenistan, Özbekistan ve diğer ülkelerin topraklarında kalan, bizlerin İslam öncesi ve İslam kültürü içinde ürettiğimiz ürünlerin kaynakları, gelişme ortamı ve sonuçları konusundaki yargılarının önemi, bugün daha açık ortaya çıkmaktadır. Artık Anadolu, ağırlıklı geçmişiyle böylesi geniş coğrafya içinde önemli bir olgu, Karahanlı,

T.C.
BÜNYAN BELEDİYESİ
Meclis Karar Kağıdı

Karar Tarihi	02/06/2004
Karar Numarası	27
Konusu	Tarihi Kentler Birliğine Üye Olunması

Yoklama yapıldı:

Üyeden Nevzat Turhan, Yaşar USLU, Hacı Özbek, Mustafa Ortadağ, Mehmet Yörükoglu, Leyla Soylu, Mustafa Hançer, İbrahim Demirezen, Adil Altıntaş, İsmail Duman, Zahit Dayan'ın iştirakiyle Belediye Başkanı Ahmet Yaşar TOKTAŞ'ın Başkanlığında belirlenen gün ve saatte Belediye Meclis Toplantı salonunda toplandı.

Gündem sonunda görüşülmesine karar verilen Tarihi Kentler Birliği Üyelik konusunun görüşülmesine geçildi.

Birlik hakkındaki Belediye Başkanının görüş ve açıklamaları dinlendi, müzakere sonucu Merkezi Bursa İl'inde bulunan Tarihi Kentler Birliği Tüzüğü'nün kabul edilerek birliğe üye olunmasına, Birlik Meclisine katılmak üzere Asil Üyelik için Belediye Başkanı Ahmet Yaşar TOKTAŞ'ın Yedek Üyelik için Meclis Üyesi Mustafa HANÇER'in seçilmesine oy birliği ile karar verildi.

Ahmet Yaşar TOKTAŞ
Belediye Başkanı

Zahit Dayan
Katip

Yaşar USLU
Katip

127
Gazneli, Büyük Selçuklu ve Harzemşahlar dönemlerinde geliştirilenler de birikimlerin bir başka boyutunu sergilemektedir. Yapılardaki tasarım anlayışına, malzemenin seçimine ve kullanılmasına, bunların zamanın içindeki evrimine bakıldığında, kaynakla Anadolu'daki gelişmeler arasında sıkı bir ilişkinin bağlantıları, güçlü bir sürecin varlığı hemen kendini gösterir.

Görmeden yayınlardan değerlendirdiğim kentlerdeki örnekleri yerinde incelediğimde, **"ilişkilerin gücü kadar zaman içindeki yayılışı da"** dikkat çekiciydi. Anadolu Selçukluları Dönemi'nin tüm yenilik arayışlarının özünde, bir bakıma bağımsızlıklarına kavuşan ülkelerin topraklarındaki erken dönem yapılarının izleri vardır. Bu açık biçimde tasarım anlayışından, malzemenin seçimine kadar uzanmaktadır. Kuşkusuz yapılarda bezemenin biçimi ve ağırlığı da, benzerliklerin güçlü olarak kendini duyurmasına neden olmaktadır.

Bunda hiç kuşkusuz, kentsel dokunun oluşma sürecinde belirgin olarak ortaya çıkan bazı temel özelliklerin de payı vardır. Semerkant ve Buhara'da anıtsal yapıların çevrelerinin açılmasıyla nasıl onarılması güç sorunlar ortaya çıkıyorsa, benzer durum Anadolu için de söz konusudur. Bu durumun tersini Khiva'da açık biçimde yaşadık. Organik bir gelişme gösteren bu kent, böylesi eylemlere uğramadığı için, herkesin üzerindeki etkisi çok daha olumlu oldu. İstanbul ve öteki kentlerimizdeki iyi düşünülmeden yapılan **"kentsel dokuyu yırtan tasarım ve uygulamaların"** yanlışlığını herkes yeniden anımsadı.

Özellikle XVI. yüzyıl Osmanlı mimarlık ortamındaki gelişmelere karşılık, burada karşılaştığımız, tümüyle çinilerle kaplı büyük boyutlu yapılar arasında, değişik açılardan önemli ayrımlar da ortaya çıkmaktadır. Osmanlı dönemi yapılarında çok yönlü arayış ve yeniliklere burada rastlamak güçleşmektedir. Önemli orandaki benzerliklere rağmen varılan nokta, Osmanlı mimarlığı açısından büyük bir aşamadır. Timurlu dönemi bile, eski geleneksel biçimlerin boyutlarının büyütülmesi, bezemelerinin zenginleştirilmesi noktasında kalmakta, **"geleceğe dönük yeni ipuçları"** vermemektedir. Tüm yapıların zaman içindeki gelişmesini, İpekyolu boyunca uzanan coğrafyaların birbiriyle ilişkilerinin sağlıklı ölçülmesini istiyorsak, artık iki yönlü yoğun araştırma ve yayınlara yer vermemizin gerekliliğini sürekli gündemde tutmamız gerekiyor. Çok yönlü ilişkilerimiz açısından bu kaçınılmaz temel bir noktadır.

Dünün İpekyolu üzerinde oluşan kültürü zaman akışı, kesiştiği kültürlerle ilişkisi, günümüze akıp gelen değerleriyle birlikte yeniden ayrıntılı ele almamız, siyasal açıdan da büyük önem taşımaktadır. Türkiye, yeni yöntem ve kavramlarla geçmiş gelecek bağlamında sağlıklı ve ileriye dönük ipuçları, eylem planları oluşturabilirse, **"kendimizi tanımamız ve yargılamamız da"** kolaylaşmış olur. Bunu somut ve inandırıcı kılmanın bir yolu da, şehircilik ve mimarlık ortamının çok yönlü araştırma ve uygulamalara dayalı bilinmesinden geçmektedir. Geçmişteki sınırlı bakış açılarının değişmesi, bu ortamı daha kavranabilir kılacaktır.

Özellikle yirmibirinci yüzyılın ilk yıllarında, birbirini izleyen toplantılarda, ortaçağın anıtsal yapılarına işlev verme çabalarında, bu büyük coğrafyamızı **"yeniden anımsama"**, değişik koşullar altında günümüze ulaşmış örneklerden kalkarak yeni düşünceleri tartışma ortamına taşıma, farklı gündem oluşturmaya olanak sağlamaktadır.

Yıllar önce Tokat'ta **"Selçuklulardan Günümüze Uzanan Uzun Yol"** başlığı altında ÇEKÜL Vakfı'nın başlattığı bilimsel çalışmalar, Tarih Kentler Birliği'nin Kayseri Buluşması'nda **"İpekyolu Kültür Yolu"** adı altında çok yönlü, **"uygulamaya dönük sonuçlara"** ulaştı. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın geçmişteki girişimleri dikkate alarak, bu yolda düzenlediği toplantıda ise, kültürel turizm boyutu gündeme getirildi.

BÜNYAN' IN YERLEŞİM TARİHİ

Bünyan Orta Anadolu Bölgesinde kayseri İline bağlı Halıcılığı ile ün yapmış bir ilçedir. İlçenin kuruluşunun Hititler dönemine kadar uzandığı İlçede bulunan Kayabaşı Mağaraları' ndaki şekil ve resimlerden anlaşılmıştır.

Hititlerden sonra Persler,Medler ve Frigyalılar'ın hakimiyeti altına giren bölge sırasıyla Makedonyalılar,Kapadokya Krallığı ve Roma İmparatorluğunun hakimiyetine girmiştir.

Bünyan'a Türkler yerleşmeden önce Koramaz Dağı eteklerinde "Korama" adını taşıyan bir yerleşim yeri bulunmaktaydı. Bu isim Helen döneminde Koramas, Türk döneminde de Koramaz şekline dönüşmüştür.

Türklerin ilk kez Bünyana yerleşmeleri 14 .Yüzyıl öncesine dayanmaktadır. Çünkü 1329 tarihinde yapımına başlanan ve 1333 yılı Eylül ayı ortalarında tamamlanan Bünyan Ulu Cami-i 14. Yüzyıl eseridir.

Tarihi kaynaklara göre Bünyan'a yerleşenler "Taife-i yörükhan" olarak isimlendirilen " Sarımsaklı Türkmenleri" dir.

YILLARA GÖRE BÜNYAN'IN NÜFUSU

1500.....	498
1520.....	578
1831.....	1457
1927.....	4061
1935.....	3923
1940.....	4302
1945.....	5175
1950.....	5422
1955.....	6192
1960.....	7431
1965.....	8467
1970.....	9332
1980.....	12246
1985.....	13007
1990.....	13653
1995.....	13412
2000.....	13112

1-KAYABAŞI MAĞRALARI:

Bu Mağaralar insan emeği ile Oda biçimine getirilerek odalar arasındaki bağlantıyı sağlayan kapılar açılmış ,dışarı ile irtibatı sağlayan kapı yerine kapıdan daha büyük teker biçiminde yuvarlak taş kesilerek kapı görevinde kullanılmıştır.

Dıştan açılması imkansız olan bu taş içeriden manivele sistemi ile kolayca yuvarlanıp açlabilmektedir.

2-CAMİ-İ KEBİR- ULU CAMİ-İ

Kesme taş duvarlarıyla bir kale görünümündedir.
Düz çatı ile örtülü olup dört ağır paye mekanı Mihrap duvarına dik üç nefe ayrılır.

2005 yılında bu girişimlerin ışığında Kayseri-Sivas-Tokat valilikleri, Vakıflar Genel Müdürlüğü ile **“ortak bir program çerçevesinde”** Kayseri’de Sultan Han ve Karatay Han; Sivas’da Alaca Han; Tokat’ta Mahperi Hatun Kervansarayı’nı özgün kimliğine ulaştırmak için ilk adımları attılar.

Dileriz, İpekyolu ticaretin içinden geçtiği bir Kültüryolu’na yeniden dönüşürse, büyük coğrafyamız **“gecikmiş de olsak”** anımsanmış, yeni yaklaşımlarla geleceğe güçlü akmış olacak...

Bünyan Ulu cami-i H.734 yılı Muharrem Ayı başlarında (M.1333 yılı Eylül ayı ortalarında) Tac-ı Kızıl Oğlu Emir Zaireddin Mahmut tarafından yaptırılmıştır.

Emir Mahmut H.729 (M.1329) yılında Anadolu Valiliği yapmaya başlamış Valiliği dört yıl sürmüştür.

Camiinin Kitabesinde Emir Mahmut hakkında şu ibare vardır.
(8 cm genişliğindeki alt satır)

“ Nebi Allah'ın rahmet ve selamı ona olsun buyurdu. Her kim küçükte olsa bir mescit yaptırırsa Allah 'da o kimse için Cennette bir ev yapar ve o eve hamd evi adını verir. Bu mübarek mescidin imarını emirlerin emir i ,adil,müeyyed,muzaffer,fasıkları kahreden,isyankarları katleden ,zahireddin bin Tac-ı Kızıl. Allah onun akıbetini hayr eylesin.

Yedi yüz otuz üç senesi Muharrem ayının başında bina edildi. “
Camiinin mimarı Kara Bulaoğlu Kaluyan dır.

3-PAPAZ PINARI:(Çeşmesi)

Yenice Mahallesinde Rumlar,Bayramlı Mahallesinde Ermeniler oturduğu için bu Mahallelere Hıristiyan Mahallesi adı verilmişti.

Halkın su ihtiyacını karşılamak amacı ile Kilise önüne Kilise Papazı tarafından Bir Çeşme yaptırılmıştır.

Kilise zamanla yıkılmış olup,yapılan Çeşme kitabesiyle günümüze kadar gelmiştir. Ve yöre halkı tarafından Papaz Çeşmesi olarak bilinmektedir.

4-KONAK KAPISI:

Ahmet Ağanın Oğlu Ömer Ağa 1785 tarihinde konağı yaptırmıştır. Konak yapıldığında etrafı sur gibi duvarlarla çevrili ,mazgal delikleri bulunan nöbet kuleleri ile korunan,muntazam bir yapı idi. Bina da haremlik ,selamlık kısımları ile misafirhaneler ve develiler var idi.

Konaktan şu anda kalan birkaç kitabe yazan ovle Konağın Giriş kapısı bulunmaktadır. Konağı yaptıran Ömer Ağanın torunu olan Derviş Ağa da 1877 tarihinde Derviş Ağa Camiini yaptırmıştır.

5- KEMER KÖPRÜ:

Sarımsaklı Barajını ve Bünyan Hidroelektrik santralini besleyen Pınarbaşı suyunun geçtiği Kara Ören mevkiinde kurulmuştur.

Yapım tarihi kesin olarak bilinmemektedir.

6-HAMAM :

388,76 m2 lik bir alana sahip olan Hamam şu anda kullanılmamaktadır. Ama yapı mevcudiyetini korumaktadır. Tek Kubbeli olan Hamam 1700 lü yıllarda yapıldığı veya daha eski olduğu sanılmaktadır.